

A Vérke partjától a „világot jelentő deszkákig”

„A Bereg megyei bakfis egyszerre csak fölszaladt a színpadra. Mint a gyötrelmes, erős, szűz vihar, végigsöpört ott mindent. Trónjaikról lerángatott autokrata színpadi királynőket, félelmetes bálványokat, szent és sérthetetlen formákat, tradíciókat és konvenciókat... Nekivágott a csataternek, a színpadnak, s megnyert minden csatát” – írta Ady Endre egy újságcikkében az operett világába berobbanó, abba friss, új színt hozó, s nagyon hamar ünnepelt primadonnává váló fiatal Fedák Sáriról, az egyik legkiválóbb magyar operettszínésznőről, aki a Vérke-parti városból indult el a „világot jelentő deszkák” felé. S egykori beregszászi villája – ma a Kárpátaljai Református Egyházkerület püspöki hivatala – falán emléktábla is őrzi vidékünk hatalmas hírnévre emelkedett szülöttjének az emlékezetét.

A leendő művésznő (teljes nevén: Fedák Sarolta Klára Mária) 1879. október 26-án látta meg a napvilágot Beregszászban, dr. Fedák István Bereg vármegyei tiszti főorvos és hitvese, Kokoli Emília gyermekeként. A helyi elemi, majd a polgári iskola elvégzése után a 18 éves, fiatal lány azzal lepte meg szüleit, hogy bejelentette: színésznő akar lenni. S mivel édesapja és édesanyja hallani sem akart arról, hogy szöszke Sáríkájuk a színpad világában élje le életét, választás elé állította őket: vagy engedik, hogy azt a pályát válassza, amelyikre vágyik, vagy feleségül megy egy tőle évtizedekkel idősebb, ismerős katonatiszthez. Már ebben a fellépésében is megcsillan az a Fedák Sárira jellemző humor és karakánság, mely ezúttal is

megtette a hatását. Szülei áldásukat adták leánykájuk döntésére, aki Budapestre költözött, beiratkozott Rákosi Szidi színiiskolájába, s még csak színinövendék volt, amikor – életében először –, 1897-ben már a publikum elé is lépett Boen Hall/ Sidney Jones Gésák, vagy egy japán teaház története c. operettjének egyik mellékszereplőjeként. 1899-ben aztán befejezte tanulmányait, s előbb a Magyar Színház tagja lett, majd Pozsonyban játszott egy évadot, azután viszont visszatért Budapestre, ahol a Népszínházban, a Magyar Színházban, illetve a Vígszínházban szerepelt, 1904-ben pedig a Király Színházhoz szerződött.

Az odaérkezésekor még igen rossz anyagi helyzetben leledző teátrumban azzal lepte meg a közönséget, hogy nő léte ő alakította Kacsóh Pongrác János vitéz c. (Petőfi Sándor azonos című elbeszélő költeményéből írt) daljátékának a címszereplőjét, Kukorica Jancsit, s konvencionálisnak egyáltalán nem nevezhető fellépésével óriási sikert aratott. Az elsőt követően további 547 előadáson játszotta el szerepét, mely előadások a színésznő kirobbanó tehetsége révén nagyszámú nézőt vonzottak a színházba, kihúzva azt szorongatott helyzetéből. A hálás színiigazgató, Beöthy László ezután Fedák minden kérését teljesítette: sztárgázsit kapott, s az előadások bevételeiből is részesült. Így amellet, hogy – a kor szokásának megfelelően – ő varratta fellépőruháit, fényűző életet is folytathatott, például az elsők között vásárolt magának automobilt. Több színműben is sziporkázott, pedig nem volt igazán jó hangja, ám kiváló volt a táncstudása, remekül bele tudta magát élni a legkülönbözőbb szereplők helyzetébe, magas fokú jellemábrázoló képességgel rendelkezett, s színpadi játékában megjelent az operett-előadások újszerű felfogása: az addigi édeskés, érzelgős hősnőkkel ellentétben kirobbanó temperamentumú, talpraesett nőket alakított. Emellett a szárnyait bontogató filmművészetbe is belekóstolt, 1901-ben japán facipős táncával szerepelt a Tánc c., első magyar némafilmben.

Az 1. világháború kirobbanása után nem titkolta, hogy nem rokonszenvezik a Magyarországot a világégésbe berántó Auszriával, annál inkább együttérzett az áldozatokkal, a sebesült frontkatonákkal, akiknek a kezeltetésére rááldozta a fél vagyonát. A Tanácsköztársaság kikiáltása után pedig a Vörös Hadseregbe való belépésre agitált, amiért egy időre őt is „levörösözték”, pedig azért tette, amit tett, mert az adott helyzetben csupán ettől a haderőtől várta Magyarország területi egységének a helyreállítását, benne szeretett szülővárosa felszabadítását. A tanács hatalom összeomlása után az osztrák fővárosba emigrált, s 1920-ban és 1921-ben csak Bécsben lépett fel. 1922-ben aztán hazatért Magyarországra, ahol addigra elcsitult a Tanácsköztársaság idején közszereplése miatt a személye körül kialakult hullámverés, s feleségül ment élete nagy szerelméhez, az író Molnár Ferenchez, akivel már több mint tíz

éve élettársi viszonyban élt, ám kapcsolatuk megromlása miatt 1926-ban elváltak. Pontosabban: férje hagyta el őt, Fedák azonban Molnár haláláig szerelmes maradt belé. Magánéleti kudarca mellett viszont továbbra is csillagként ragyogott a magyar színművészet egén. 1923-ban a Fővárosi Operettszínház primadonnája lett, de nemcsak operettekben szerepelt, hanem komoly hangvételű színművekben is, mivel realista emberábrázolása révén komoly, sőt tragikus szerepekben is nagyot alakított. Magyarországon kívül Párizsban, Berlinben, Londonban és az Egyesült Államokban is fellépett az egyébként hat nyelven beszélő színésznő, aki az USA-ban – részben egyedül, részben a saját maga által szervezett színtársulattal – beutazta Amerika azon városait, melyekben magyar közösségek is élnek. Az ötszáz éves magyar dal c. előadóstjével pedig itthon és külföldön, magyar és nem magyar közönség előtt egyaránt népszerűsítette nemzetünk dalkincsét, a biblikus hangvételű daloktól – a virágénekeken át – a kurucnótáig. Mindemellett filmszerepeket is vállalt, többnyire határozott egyéniségű nőszereplőket személyesítve meg. Sőt a filmrendezéssel is megpróbálkozott, ám Iza néni c. filmje – melyben Trianon igazságtalanságára akarta volna felhívni a világ figyelmét – megbukott, s egyetlen szakmai kudarcaként vonult be életművébe. 1938 és 1944 között azonban megérhette a rablóbéke részleges revízióját és szűkebb pátriája felszabadulását.

A 2. világháború végső szakaszában, a front közeledtével aztán, 1944-ben Sopronba menekült, s elfogadva a bécsi Donauser Rádió felkérését, visszaemlékezéseiből olvasott fel, verseket szavalt, s Budapest ostromakor lelket próbált önteni a szovjetek ellen harcoló honvédekbe. Ezért viszont – hazatoloncolása után – 1945-ben a Népbíróság nyolchavi börtönre, a budapesti fellépésektől való háromévi eltiltásra és politikai jogai ötéves felfüggesztésére ítélte. Nyáregyházán vett telket, egy házzal, melyet szépen rendbehozott, ám a megalakuló termelőszövetkezet elkobozta tőle, és egy elhagyatott, egyszobás házat kapott a falu szélén. Élete utolsó éveit nyomorban töltötte, s csak 1954 tavaszán csillant fel egy reménysugár: a Déryné Színháztól felkérést kapott Csiky Gergely Nagymama c. vígjátékának a főszerepére. Már készült is a színpadra való visszatérésre, ám közbejött súlyos megbetegedése, melynek következtében 1955. május 25-én elhunyt. Ám sohasem feledjük el a magyar operett egyik legragyogóbb csillagát.

Lajos Mihály

Kárpátalja hetilap

2018. július 14., 17:55 , 912. szám

Forrás: <https://karpataljalap.net/2018/07/14/verke-partjatol-vilagot-jelento-deszkakig>